

door Peik Pietersma, Paastijd 2020

Ik ben geboren eind februari 1946.

Pas op latere leeftijd heb ik mij gerealiseerd dat mij conceptie plaats heeft gevonden in de euforie van de bevrijding van Leeuwarden begin 1945!

En daar begint ook mijn verhaal.

In de Edda wordt beschreven dat er tussen de wortels van de werelddes Yggdrasil, er drie oeroude en zeer wijze vrouwen zitten te spinnen en te weven. Dit zijn schikgodinnen, Nornen genoemd en zij spinnen en weven de levensdraden van de mensen in Midgard.

De eerste vrouw heet Urd en zij spint en weeft de draden van het verleden, de tweede heet Verdandi en zij spint en weeft de draden van het heden, de derde is Skuld, de meest wijze van de Nornen, zij spint en weeft de draden van de toekomst.

Dit prachtig karmisch beeld geeft weer hoe in het levensweefsel van de mens de draden van het verleden zich mengen met de draden van het heden en van hieruit niet afgehechte draden het karma van de toekomst worden.

In ieders leven zijn er levensdraden die heel opvallend kunnen worden. Eerst zijn deze draden ragfijn en bijna transparant, bij het ouder worden kunnen ze opvallen door hun kleur en dikte.

Zo is er ook in mijn leven een draad aangehecht. Geen mooie kleurige draad, maar een zwarte en heel sombere draad. De draad van de tweede wereldoorlog.

Wij als kinderen weten heel weinig van onze ouders wat zij gedaan hebben tijdens de bezetting. Daar werd niet over gepraat, dat werd stilgehouden. Waarom? Was het omdat er achteraf werd beseft dat ze veel te weinig hebben gedaan? Achteraf toen bekend werd welke afschuwelijkheden de nazi's hebben begaan en zij uit schaamte voor het weinige wat zij gedaan hebben zich stilhiielden?

Of was het een meer gereformeerde (calvinistische) houding; je klopt jezelf niet op de borst, je blijft bescheiden!

Wel is bekend dat moeke met de kinderwagen, waarin mijn oudere zus lag, illegale blaadjes verspreidde.

En ook weten we dat er een onderduiker is geweest. Voor hoe lang en wie dat was? Dat is niet bekend.

In ieder geval is het zeker dat onze ouders aan de goede kant hebben gestaan.

Toen ik ongeveer een jaar of vijf was, was ik in de voorkamer alleen. Moeke was kennelijk ergens anders in het huis met iets bezig. Daar langs de wand stond een lage boekenkast met vier glas in lood deurtjes. Ineens ontdekte ik dat er in het meest rechtse deurtje een sleutel stak. Mijn nieuwsgierigheid won het van de vraag of ik dat wel mocht en opende het deurtje. Daar stonden allerlei boeken rechtop, met daarin alleen maar letters. Maar rechtsonder lagen een aantal dunne boekjes met plaatjes. Lezen kon ik nog niet, maar plaatjes kijken wel. Zo nam ik een boekje met op de kaft vreemde hoekige dikke letters en een metalen spiraaltje door de rug. Wat ik daarin zag verwonderde mij en kon het niet begrijpen. Zwart wit foto's, waarvan ik (veel) later begreep wat het voorstelde. Foto's door een Nederlandse fotograaf gemaakt bij de 'bevrijding' van de concentratiekampen Bergen Belsen en Dachau. Een man in zo'n streepjespak, broodmager, hologig, bijna zielloos kijkend in de lens. Een vrachtauto met in de laadbak naakte, tot op het bot vermagerde lijken. Een enorme kuil met daarin honderden lijken. Het beeld van een oven in het crematorium met geopende gietijzeren deurtjes, waar nog de resten zichtbaar waren. Dit alles heb ik gezien en het is mijn geheugen geëetst. Dit was het moment dat de draad héél zwart en zwaar moet zijn geweest.

Deze draad is daarna in mijn leven altijd aanwezig gebleven. Soms onderduikend onder de draden van het weefsel van alledag, soms opduiken bij bepaalde situaties.

Zo herinner ik mij dat we naar Dronrijp op bezoek bij kennissen waren en wij als kinderen op die zonnige dag bij de brug over het van Harinxmakanaal kwamen. Bij die brug stond een groot wit kruis, een trap leidde naar beneden, waar op het talud een gedenkplaats was met een veertiental stenen. Daar hadden de bezetters jonge mannen gefusilleerd.

Ik heb het niet gewaagd daarnaartoe te gaan, dat was voor mij een plek waar ik niet naar toe durfde, alsof het verschrikkende wat daar gebeurt was nog sterk voelbaar was. De zwarte draad was dáár.

In ons gezin werd de documentaire serie van dr. Lou de Jong met grote aandacht gevolgd. Ik nam alles daarvan in mij op als droge spons die water opzuigt.

De dodenherdenkingen op de Waalsdorpervlakte heb ik lang op de tv gevolgd. De zwaar klinkende klok, de eenvoudige uit boomstammetjes gevormde kruisen met daartussen brandende fakkels. Maar allengs bekreep mij een weerstand om dit steeds weer te moeten zien, de somberheid die ik daarbij ervoer werd steeds dieper en zwarter.

De eerste keer dat ik op het terrein van kamp Westerbork kwam, zie ik me staan op de appélplaats tussen die duizenden steentjes met daarop glimmende davidssterren. Ik heb daar lang gestaan en gehuild en de zwarte zware draad gevoeld.

Er zijn meer momenten geweest, momenten van toevallige(?) ontmoetingen met echte slachtoffers. Hun vertellingen hebben in mijn gemoed hun sporen achtergelaten en is daarbij de zwarte draad doorheen geweven.

Bij wat ik te weten kwam over het wat er gebeurde in de vernietigingskampen heeft mij diep beroerd en voelde een sterke compassie met degenen die het ondergingen.

Die compassie werd sterker en sterker, vooral zó voelbaar in het schemergebied tussen waken en slapen. De draad werd zwarter en zwaarder.

Dat werd nog veel zwaarder toen ik op zulke momenten mij ook ging vereenzelvigen met de SS'ers en hun handlangers, de kapo's.

Denkend aan hun onvoorstelbare wreedheden maakten in mij, in dat schemergebied, fantasieën los die nog veel erger waren dan wat er werkelijk gebeurd was. Ik wilde me ertegen verzetten, maar meestal lukte me dat niet en zag op tegen die momenten van schemering.

Ik kreeg een gruwelijk hekel aan mezelf; moest die draad dan zó zwaar en zwart worden?

Uiteindelijk heb ik de stap genomen en mijn last in een biechtgesprek uitgesproken.

De priester heeft in het priesterlijk ornaat het sacrament uitgesproken.

Niet lang daarna heb ik tot mijn grote verwondering ervaren dat ik kon gaan inslapen zonder geplaagd te worden door die zwarte, zware wanen.

Een overweldigend gevoel van intense dankbaarheid is in mij opgeweld.

Oh zeker, soms welde dat zwarte nog wel eens naar boven, maar de herinnering oproepend aan het biechtsacrament, wetend dat Christus mijn last heeft overgenomen, was het alsof het als zwarte 'sneeuw' wegsmolt.

Een hele tijd daarna woonde ik in Sneek, alleen.

Het was op een zondag en voelde een grote leegte en stierlijke verveling.

Denkend aan wat ik zou gaan doen, herinnerde ik mij dat op deze zondag de gebruikelijke rommelmarkt in de veemarkthal gehouden werd.

Ik kwam daar wel vaker en er was altijd wel iets wat mij interesseerde, oude klassieke grammofoonplaten, boeken over historie of oud gereedschap.

Dus kwam ik op de rommelmarkt die zondag.

Ik liep daar rond en ik merkte dat ik nergens interesse voor had en dacht, wat dóe ik hier!

Zo slenterde ik rond, tot ik een hoek omliep bij een boekenkraam en dáár, helemaal aan het eind van die kraam . . . ik stond als versteend van schrik.

Daar stond op een standaardje dat boekje met die hoekige dikke runenachtige letters 'Nazi hel'.

Zo stond ik daar en het was een zachte stem die in mij sprak, toe maar, ga er maar heen, toe maar. En aarzelend liep ik ernaartoe en stond voor dat boekje.

Precies hetzelfde, met dat metalen spiraaltje door de rug.

Diezelfde stem sprak, toe neem het in je handen en kijk!

Nog aarzelend strekte ik mijn handen uit en nam het boekje in mijn handen en sloeg het open. Ja, diezelfde foto's die ik mij zo goed herinnerde, diezelfde gruwelijke beelden, maar tóch anders. Mijn waarneming was anders, ik zag ernaar als waren het historische gebeurtenissen. Ik werd niet (meer) overweldigd, maar zag het aan met een meer objectieve blik.

Zo bladerde ik er grofweg door, tot de laatste foto, hè de laatste foto, nee deze foto stond toch aan het begin?

Haastig bladerde ik terug naar het begin, maar nee het was tóch de laatste foto.

Op de foto stond het gezicht van een jonge vrouw met lang donker haar.

Haar gezicht omrand door een houten kist, een wit laken opgetrokken tot onder haar kin, een gaatje in haar rechter slaap.

Op haar borst lag een roos.

Dat beeld heeft mij toen overweldigd, dus dit is de láátste foto!

Lang heb ik ernaar staan kijken, wat een mooi beeld, wat straalde er een vrede vanaf, die recht in mijn hart aankwam.

Ik herinnerde mij de biechtwoorden, Christus, u hebt mijn last op u genomen en u schenkt mij vrede. Toen krulde er zich een glimlach om mijn mond en dacht, ja zo is het goed. Ik heb het boekje gesloten en teruggezet en zag op het kaft die hoekige letters 'Nazi hel'. Het is goed zo, en draaide me om.

Ik heb me nog één keer omgedraaid en gekeken en voelde, ja het is goed zo.

Toen ben ik weggelopen, het zonlicht tegemoet.